

LA QÜESTIÓ DE GÈNERE: UN REPTE EDUCATIU

L'aproximació secular a la identitat sexual ha consistit a considerar que ser home o dona era una dada biològica de naixement (el sexe) que comportava el seu gènere (masculí o femení) i un rol a la parella (espòs o esposa) o com a progenitor (pare o mare).

La distinció entre aquests aspectes no hauria de portar a dissociar-los. De la mà del just esforç per integrar en la societat persones que senten atracció pel mateix sexe o es defineixen com a transsexuals, s'ha anat interioritzant la possibilitat d'una contraposició natural entre el sexe rebut i el gènere percebut.

Aquesta dissociació es tradueix en un greu problema educatiu amb transfons antropològic i filosòfic: si el sexe biològic ja no és el factor determinant del gènere identificat ¿quin és aquest factor? I si aquesta resposta no és clara ¿com es pot construir un consens educatiu amb el qual poder acompanyar els infants i joves en el seu procés d'identificació sexual?

La gènesi de la qüestió de gènere.

Quan l'any 1949 Simone de Beauvoir va escriure *El segon sexe* i va dir que "la dona no neix sinó que es fa" volia denunciar que el paper social ocupat per la dona no era fruit necessari de la seva condició femenina, sinó el resultat d'un condicionament cultural que la sotmetia. Naixia el feminisme que reclamava la **paritat de gènere**. I també s'iniciava un procés de presa de consciència que hi ha coses més importants que el sexe biològic (en aquest cas **la cultura**) a l'hora d'explicar el rol de gènere.

Aquest primer pas va ser continuat per tota una sèrie d'estudis sobre el comportament social dels sexes, entre ells els de Gayle Rubin, a través dels quals va anar emergint el concepte de gènere com a categoria diferenciada de la de sexe. Va ser una etapa de **construcció del gènere**.

Amb posterioritat, va ser Judith Butler qui va considerar que si el gènere podia ser condicionat socialment, també havia de poder ser determinat individualment. Obria una etapa de **deconstrucció del gènere**, en la que **la llibertat** humana, consagrada com a sobirana a l'hora d'assumir o rebutjar el comportament de gènere socialment establert, obria el pas a comportaments estranys (o *queer*) que ja no serien condicionats ni pel cos sexuat ni per l'influx cultural.

En una darrera etapa, ja dintre de la cesura entre sexe i gènere, el pensament feminista reacciona contra aquesta desvalorització del cos sexuat i de la mà de Raewyn Connel reivindica **la vivència sexual** com a factor decisiu a l'hora de determinar la identitat de gènere. En aquesta fase d'**individualització del gènere** és la **dimensió psicoafectiva**, l'auscultació emotiva d'un sentiment íntim variable ("com em sento") la que determina la identitat de gènere.

Aquest procés històric és el que explica que la diferència entre l'home (masculí, pare) i la dona (femenina, mare), considerada com una dada essencial i imprescindible de la naturalesa humana, estigui avui sotmesa a un debat en el qual la perspectiva de gènere, posant en qüestió la naturalitat de la diferència entre baró i muller, reivindica el dret, fins i tot en el pla jurídic, de definir d'altra manera el gènere sexual al qual es pertany.

La possibilitat d'un primer nivell de consens.

Aquest procés ha posat de manifest dues qüestions: la primera és que **la identitat de gènere és el resultat complex de la interacció d'una sèrie de factors** involuntaris com són la naturalesa corpòria, el sentiment psíquic, la societat, la cultura i un àmbit de determinació voluntari en el qual s'expressa la llibertat personal. D'aquesta complexitat de factors, sense derivar d'ella una contraposició entre gènere i sexe, se'n fa ressò el Papa Francesc quan diu: "És veritat que no podem separar el que és masculí i

femení de l'obra creada per Déu, que és anterior a totes les nostres decisions i experiències, on hi ha elements biològics que és impossible ignorar. Però també és veritat que el que és masculí i el que és femení no són quelcom rígid [...]. Tampoc es pot ignorar que en la configuració del propi modus de ser, femení o masculí, no hi conflueixen tan sols factors biològics o genètics, sinó múltiples elements que tenen a veure amb el temperament, la història, la cultura, les experiències viscudes, la formació rebuda, les influències d'amics, familiars i persones admirades..." (AL 286).

La segona qüestió que s'ha posat de manifest és que si la sexualitat no disposa d'un **sentit orientador** i integrador perd de vista qualsevol perspectiva de servei a l'estimació i la vida i es torna vulnerable als elements que només de forma parcial la configuren (biològic, psicoafectiu, cultural, la pròpia voluntat). La perspectiva de gènere es converteix en ideologia quan, mancada d'aquest sentit orientador, aposta per creure que les diferències de corporeïtat i sexualitat és reduïxen a diferències de cos o de sexe sense rellevància en el procés de construcció de la pròpia identitat i quan considera que la desaparició de l'homofòbia passa per l'abolició d'aquestes diferències, com si fossin il·lusòries. Un **enfocament integrador** ha de considerar, alhora, la cultura, el sentiment i la llibertat, sense oblidar la corporeïtat i la sexualitat com a dimensions diferencials holístiques de la persona que possibiliten l'encontre d'estimació generador de vida.

El repte educatiu.

La gran tasca educadora consisteix a presentar la sexualitat al servei d'un projecte d'entrega de la totalitat de la persona. En la perspectiva d'un encontre que sigui de plena entrega i acollida mútua, **la sexualitat pot ser assumida com l'element a través del qual, superat el desig de plaer egocèntric, la parella humana pot expressar la realitat d'aquesta unió que es converteix en font de vida.** Amb tota humilitat, aquesta és la visió que els cristians podem aportar a l'educació de la sexualitat a partir del descobriment de la gran estima de Jesús per la parella humana, com a obra de Déu. Per això, el recent document publicat per la Congregació per a l'Educació Catòlica titulat "*Varón y mujer los creó*", porta per subtítol una significativa declaració d'intencions: "**per una via de diàleg sobre la qüestió de gènere en l'educació**". El Cardenal Omella es va fer ressò d'aquest document en la seva carta dominical del 18 d'agost passat i va destacar la necessitat de no deixar soles les famílies en **aquest repte educatiu** del que són les principals protagonistes.

L'aportació de sentit a través del diàleg.

Aquest document vaticà proposa el desplegament d'aquest diàleg en tres actes:

- **Escoltar:** cal partir dels punts d'encontre amb les preocupacions del nostre món, com són la lluita contra qualsevol expressió d'injusta discriminació i el respecte per cada persona, sigui quina sigui la seva condició, sense perdre la capacitat crítica del que poden ser solucions fal·laces.
- **Raonar:** en aquest sentit, el document ofereix arguments antropològics, filosòfics, biològics i psicològics que mostren el cos humà i l'estimació com a elements centrals de la configuració de la identitat personal a partir de les relacions familiars en les que la vida neix i creix.
- **Proposar:** la manca de sentit reclama una aportació a la qual els cristians estem cridats a contribuir. El document s'adreça a les famílies, a les escoles catòliques i a tota la societat, per a fomentar una aliança educativa que respecti la responsabilitat primordial dels pares en l'educació dels seus fills. **L'estimació de parella aspira a l'encontre fecund a partir de la diferència que el possibilita i el mateix Senyor és qui s'entrega com a font d'estimació per tal que puguem realitzar el somni de Déu per nosaltres.**

Aquest és el camí, gens fàcil però més efectiu, per a transformar els desafiaments actuals plantejats per la ideologia de gènere en oportunitats. En un proper número de *Problemàtica Viva*, pensant en la formació de formadors, tractarem de desenvolupar més àmpliament la proposta cristiana sobre el sentit de la sexualitat.

Preguntes:

- Coneixes o estimes persones que es defineixen com a homosexuals? Què t'han ensenyat? Eduquem en el respecte a la diversitat d'orientacions i identitats sexuals?
- Com podem dotar d'elements crítics als nostres fills davant les influències (publicitat, pornografia, desorientació emocional o ideològica) que poden desfigurar la seva capacitat per a estimar?

- Estan equipades les institucions escolars amb programes d'educació afectiva i sexual que ajudin a valorar la bellesa de l'amor, la complementarietat física, afectiva i mental, el compromís i l'obertura a un amor que pot ser font de vida?

ANNEX DE RECURSOS

Com a pares, professors o responsables de pastoral o centres educatius, estem convençuts de la bellesa de l'amor i la sexualitat humana, però a vegades sentim que ens falten elements educatius per acompanyar el creixement dels nostres fills i alumnes.

A continuació s'aporten una sèrie de recursos formatius que poden ajudar a donar resposta a aquesta necessitat de formació afectiva i sexual en la perspectiva de la visió cristiana sobre la família.

LLIBRES I DOCUMENTS:

- JUAN PABLO II, **Familiaris consortio**, sobre la missió de la família cristiana en el món contemporani (22.XI.1981). http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/es/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_19811122_familiaris-consortio.html
- JUAN PABLO II, **Hombre y mujer lo creó**, Cristiandad, Madrid, 2000, Catequesis sobre l'amor humà, com a continuació del seu llibre **Amor y Responsabilidad** (de 1962), Biblioteca Palabra, 2016.
- Congregació per a l'Educació Catòlica, **Orientaciones educativas sobre el amor humano** (1.XI.1983). http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_19831101_sexual-education_sp.html
- Pontifici Concili per a la Família, **Sexualidad Humana; Verdad y Significado** (8-XII.1995). http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/family/documents/rc_pc_family_doc_0812_1995_human-sexuality_sp.html
- Conferència Episcopal Espanyola, Instrucció Pastoral **La familia, santuario de la vida y esperanza de la Sociedad** (27.IV.2001). https://www.conferenciaepiscopal.es/wp-content/uploads/2004/11/comisiones_plenaria_2001familiasantuario.pdf
- Conferència Episcopal Espanyola, **La verdad del amor humano**. Orientacions sobre l'amor conjugal, la ideologia de gènere i la legislació familiar (26.IV. 2012). <https://www.conferenciaepiscopal.es/la-verdad-del-amor-humano-orientaciones-sobre-el-amor-conyugal-la-ideologia-de-genero-y-la-legislacion-familiar/>
- PAPA FRANCESC, Exhortació apostòlica postsinodal **Amoris Laetitia** sobre l'amor a la família (19-III-2016). http://w2.vatican.va/content/francesco/es/apost_exhortations/documents/papa-francesco_esortazione-ap_20160319_amoris-laetitia.html
- ARISTIDE FUMAGALLI, **La cuestión del gender. Claves para una antropología sexual**, Sal Terrae, 2016.
- PAPA FRANCESC, **Catequesis sobre la Familia**. <https://opusdei.org/es/article/catequesis-familia-papa-francisco-libro-electronico-gratuito/>
- Congregació per a l'Educació Catòlica **Varón y mujer los creó** (2.II.2019). http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20190202_maschio-e-femmina_sp.pdf

PEL·LÍCULA

- **Lilo & Stich**, direcció Dean DeBlois, Chris Sanders, 2002, USA. Un violent alienígena (Stich) arriba a la terra i és adoptat per una nena (Lilo) de qui aprendrà què és l'amor i com sentir-se part d'una família.

CURSOS D'EDUCACIÓ AFECTIVA I SEXUAL PER A FORMADORS

- Expert Universitari en afectivitat i sexualitat. Programa *Aprendamos a Amar*. Universitat Francisco de Vitoria. <https://aprendamosaamar.com>. 30 ECTS (10 h/crèdit). On-line durant 6 mesos.
- Manuals i quaderns *Aprendamos a amar* publicats per Editorial CEPE <https://www.editorialcepe.es/coleccion/aprendamos-a-amar/>
- Cursos Teen Star. <http://www.teenstar.es>. Presencials. 1 setmana.
- Projecte *El lugar del encuentro*. Material preparat per la Subcomissió Família i Vida de la Conferència Episcopal Espanyola. <http://www.educazioneaffettiva.org/el-proyecto/?lang=es>
- Cursos d'educació afectiva i sexual per a escoles, parròquies. En elaboració 5 sessions en vídeo de 45' o presencials: 1 per a pares i 4 per a alumnes. <https://generoenlibertad.org>

CURSOS D'ORIENTACIÓ FAMILIAR.

- Fundació FERT per a la formació dels pares de família. <http://www.fert.es/es/programas-y-cursos/>

MÀSTERS I POSTGRAUS EN ESTUDIS SOBRE LA FAMÍLIA.

- Màster en Pastoral Familiar pel Pontifici Institut Teològic Juan Pablo II per a les Ciències del Matrimoni i la Família. 36 crèdits de 10 h/crèdit + tesina. Tres caps de setmana presencials a l'any + 1 setmana durant l'estiu durant tres anys. <http://jp2madrid.es/index.php/estudios/master-en-pastoral-familiar>
- Màster en Ciències del Matrimoni i la Família i Màster en Psicologia de la Família de l'Institut Juan Pablo II. Ambdós de 66 crèdits de 10h/crèdit. Estudis presencials a Madrid, dijous i divendres per la tarda. <http://jp2madrid.es/index.php/estudios/master-en-ciencias-del-matrimonio-y-la-familia>
- Màster Universitari en Matrimoni i Família de l'Institut de Ciències per a la Família de la Universitat de Navarra. 120 ECTS (25h/crèdit), durant 2 anys on-line més 15 dies presencials durant el mes de juny. <https://www.unav.edu/matrimonioyfamilia/master>
- Màster en Pastoral de la Família per l'Institut Universitari de la Família de la Universitat de Comillas. 60 ECTS (25h/crèdit) de 1 any de duració, en règim semipresencial: 1 dissabte presencial cada tres dissabtes. <https://www.comillas.edu/es/postgrado/teologia/master-en-pastoral-de-la-familia>
- Postgrau en Matrimoni i Educació Familiar, de l'Institut d'Estudis Superiors de la Família (IESF) de la Universitat Internacional de Catalunya (UIC). 15 ECTS (25h/crèdit) de 1 any de duració, online. <http://www.uic.es/es/iesf/postgrado-matrimonio-educacion-familiar-online>

CENTRES DE FORMACIÓ SOBRE PLANIFICACIÓ NATURAL FAMILIAR.

- Woomb España, Centre Coordinador Acreditat per a l'ensenyament del Mètode d'Ovulació Billings. <http://www.woombesp.es>
- Renafer, Associació Espanyola de Mestres de Planificació Familiar Natural. <https://www.renafer.org>